

Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία

*Η παράλληλη εξέλιξη των οικονομιών και της
οικονομικής θεωρίας*

Γιάνης Βαρουφάκης

Τα μαθηματικά και η στατιστική στην υπηρεσία της κρίσης μας...

- Θανατηφόρα ασθένεια X
- Την έχει το 0,1% του πληθυσμού
- Τεστ με ακρίβεια 99%
- 100.000 τεστ
- Κάνεις το τεστ και βγαίνει θετικό!
- Πόσο απελπισμένη/ος πρέπει να νιώθεις;
Ποιες είναι οι πιθανότητες να έχεις πράγματι τη νόσο X ;

Απάντηση: <10%

- Από τους 100.000 ανθρώπους που ελέγχονται, το 0,1% θα έχει τη νόσο X, δηλαδή 100 άνθρωποι κατά μέσο όρο
- Από αυτούς τους 100 για τους 99 το τεστ θα έχει βγει θετικό
- Από τους 99.900 υγιείς ανθρώπους που εξετάστηκαν, το τεστ θα έχει βγει επίσης θετικό στο 1% = 999 υγιείς άνθρωποι θα εμφανίζονται εσφαλμένα ότι πάσχουν από τη νόσο X
- Σύνολο θετικών τεστ = 1098
- Από αυτούς 999 υγιείς και 99 προσβεβλημένοι από τη νόσο
- Η πιθανότητα, επομένως, να πάσχεις από τη νόσο X δεδομένου ότι το τεστ έχει βγει θετικό είναι 99/1098, δηλ. μόνο περίπου 9%!

Εκεί που τα μαθηματικά και η στατιστική δεν βοηθούν την κρίση μας...

- Πρόχειρη εξέταση στις επόμενες 10 διαλέξεις
- Δεν θα σας εξετάσω αν εκείνη την ημέρα είστε σίγουρες/οι ότι... θα σας εξετάσω
- Πότε θα σας εξετάσω;

Η τραγωδία των κοινωνικών επιστημών: Το φαινόμενο «νοιάζεται» για (επηρεάζεται από) τις θεωρίες μας

- Ο κίνδυνος της λανθασμένης εμπειρικής **αποδοχής**: Το παράδειγμα του μεθυσμένου αναλυτή χρηματαγορών
- Ο κίνδυνος της λανθασμένης εμπειρικής **απόρριψης**: Το παράδειγμα του εξαιρετικού συγκοινωνιολόγου

Μια επιστολή καθηγητή σε συνάδελφό του...

- Πριν από λίγο καιρό έλαβα ένα τηλεφώνημα από συνάδελφο. Ήταν έτοιμος να δώσει σε έναν φοιτητή μηδέν για την απάντησή του σε μια ερώτηση φυσικής, ενώ ο φοιτητής ισχυριζόταν ότι είχε πάρει άριστα. Ο καθηγητής και ο φοιτητής συμφώνησαν να προσφύγουν σε έναν αμερόληπτο διαιτητή, και επιλέχθηκα εγώ.
- Διάβασα την ερώτηση της εξέτασης: «Δείξτε πώς είναι δυνατόν να προσδιοριστεί το ύψος ενός ψηλού κτιρίου με τη βοήθεια ενός βαρόμετρου». Προφανώς, ο καθηγητής περίμενε από τους φοιτητές να απαντήσουν ότι το βαρόμετρο πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τη μέτρηση του ύψους του κτιρίου, συγκρίνοντας την πίεση του αέρα στο επίπεδο του εδάφους με εκείνη στην οροφή του κτιρίου.
- Η απάντηση του φοιτητή ήταν: «Πάρε το βαρόμετρο στην κορυφή του κτιρίου, σύνδεσε ένα μακρύ σχοινί σε αυτό. Κατέβασέ το στο δρόμο και μετά ανέβασέ το, μετρώντας το μήκος του σχοινιού. Το μήκος του σχοινιού είναι το ύψος του κτιρίου».
- Ο μαθητής είχε ισχυρά επιχειρήματα για να πάρει 10 στα 10, καθώς είχε απαντήσει στην ερώτηση πλήρως και σωστά. Από την άλλη πλευρά, αν του δινόταν το 10, θα πιστοποιούσε λανθασμένα γνώσεις Φυσικής που δεν είχε.. Πρότεινα στον μαθητή να κάνει μια άλλη προσπάθεια. Του έδωσα έξι λεπτά για να απαντήσει στην ερώτηση, προειδοποιώντας τον ότι η απάντηση θα έπρεπε να δείχνει κάποια γνώση Φυσικής. Στο τέλος των πέντε λεπτών, δεν είχε γράψει τίποτα.

Τον ρώτησα αν ήθελε να τα παρατήσει, αλλά μου απάντησε ότι είχε πολλές απαντήσεις για αυτό το πρόβλημα και απλώς σκεφτόταν ποια ήταν η καλύτερη. Ζήτησα συγγνώμη που τον διέκοψα και τον παρακάλεσα να συνεχίσει.

- Στο επόμενο λεπτό έγραψε γρήγορα την απάντησή του, η οποία ήταν: «Πάρε το βαρόμετρο στην κορυφή του κτιρίου και σκύψε πάνω από την οροφή. Ρίξε το βαρόμετρο, μετρώντας το χρόνο της πτώσης του. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας τον τύπο $x=0,5*a*t^2$, υπολογίστε το ύψος του κτιρίου».
- Σε αυτό το σημείο, ρώτησα τον συνάδελφό μου αν ικανοποιήθηκε. Συμφώνησε και έδωσε στον φοιτητή 10/10. Καθώς έφευγα από το γραφείο του συναδέλφου μου, θυμήθηκα ότι ο φοιτητής είχε πει ότι είχε και άλλες απαντήσεις στο πρόβλημα, οπότε τον ρώτησα ποιες ήταν αυτές.
- «Λοιπόν», είπε ο φοιτητής, «υπάρχουν πολλοί τρόποι για να υπολογίσεις το ύψος ενός ψηλού κτιρίου με τη βοήθεια ενός βαρόμετρου. Για παράδειγμα, μπορείς να βγάλεις το βαρόμετρο έξω σε μια ηλιόλουστη μέρα και να μετρήσεις το ύψος του βαρόμετρου, το μήκος της σκιάς του και το μήκος της σκιάς του κτιρίου, και με τη χρήση απλής αναλογίας, να προσδιορίσεις το ύψος του κτιρίου».

- «Ωραία», είπα, «και άλλα;» «Ναι», είπε ο φοιτητής, «υπάρχει μια πολύ βασική μέθοδος μέτρησης που θα σας αρέσει. Σε αυτή τη μέθοδο, παίρνετε το βαρόμετρο και αρχίζετε να ανεβαίνετε τις σκάλες. Καθώς ανεβαίνετε τις σκάλες, σημειώνετε το μήκος του βαρομέτρου κατά μήκος του τοίχου. Στη συνέχεια, μετράτε τον αριθμό των σημείων και αυτό θα σας δώσει το ύψος του κτιρίου σε μονάδες βαρομέτρου. Μια πολύ άμεση μέθοδος».
- «Φυσικά, αν θέλετε μια πιο εξελιγμένη μέθοδο, μπορείτε να δέσετε το βαρόμετρο στο άκρο ενός κορδονιού, να το κουνήσετε σαν εκκρεμές και να προσδιορίσετε την τιμή της βαρύτητας $[g]$ στο επίπεδο του δρόμου και στην κορυφή του κτιρίου. Από τη διαφορά μεταξύ των δύο τιμών του g μπορεί, κατ' αρχήν, να υπολογιστεί το ύψος του κτιρίου.»
- «Με τον ίδιο τρόπο, θα μπορούσατε να πάρετε το βαρόμετρο στην κορυφή του κτιρίου, να του συνδέσετε ένα μακρύ σχοινί, να το κατεβάσετε ακριβώς πάνω από το δρόμο και στη συνέχεια να το κουνήσετε σαν εκκρεμές. Στη συνέχεια, θα μπορούσατε να υπολογίσετε το ύψος του κτιρίου με βάση την περίοδο της προόδου....»

- Σε αυτό το σημείο, ρώτησα τον φοιτητή αν γνώριζε την συμβατική απάντηση σε αυτή την ερώτηση. Παραδέχτηκε ότι την γνώριζε, αλλά δήλωσε ότι είχε βαρεθεί τους καθηγητές του λυκείου που προσπαθούσαν να του διδάξουν πώς να σκέφτεται.

- *Το όνομα του καθηγητή:* Sir Ernest Rutherford, Νομπέλ Φυσικής
- *Το όνομα του φοιτητή:* Niels Bohr (1885-1962). Μερικά χρόνια αργότερα κέρδισε κι εκείνος το Νόμπελ Φυσικής. Γνωστότερη συνεισφορά του: Το γνωστό μας μοντέλο του ατόμου, με τα νετρόνια και τα πρωτόνια. Επί πλέον, θεωρείται ο πατέρας της κβαντομηχανικής

ΗΘΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ;

Γιατί «πολιτική» οικονομία;

- Ένα παράδειγμα: Μικρό χωριό στην Αφρική, 10 οικογένειες, ελάχιστο εισόδημα για να μην πεινάσουν \$100 ανά οικογένεια.
- Παραγωγή: κανονική σοδειά = 100 τόνοι, καλή σοδειά = 150 τόνοι, κακή σοδειά = 50 τόνοι
- Τιμή: Κανονική χρονιά = \$10 ο τόνος, καλή χρονιά = \$8 ο τόνος, κακή χρονιά = \$19 ο τόνος

Περίληψη

Ένα φτωχό Αφρικανικό χωριό απαρτιζόμενο από 10 οικογένειες οι οποίες παράγουν σιτάρι και το πουλάνε στην αγορά με στόχο να κερδίσουν τουλάχιστον \$100 ετησίως

Ποσότητα	Τιμή	Εισόδημα	Εισόδημα ανά οικ.
100	\$10	\$1000	\$100
150	\$8	\$1200	\$120
50	\$19	\$950	\$95
Μέσος όρος			\$105

Μεσάζων - Έμπορος

- Ο μεσάζων διαθέτει χρήματα που του επιτρέπουν να αγοράζει και να αποθηκεύει σιτάρι τις καλές χρονιές και να το πουλάει τις κακές χρονιές.
- Σε μια καλή χρονιά, αγοράζει τους 50 επί πλέον τόνους προς \$8,50 (αντί για \$8) τον τόνο. Έτσι η τιμή που μπορούν να χρεώσουν οι χωρικοί για τους υπόλοιπους 100 τόνους είναι η κανονική τιμή των \$10!
- Όταν έρθει η κακή χρονιά, πουλάει τους 50 αυτούς τόνους προς \$10 τον τόνο (αντί για \$8).

Ο αντίκτυπος των κινήσεων του μεσάζοντα...

Το ετήσιο εισόδημα του εμπόρου

<u>Χρονιά</u>	<i>Αγορές</i>	<i>Πωλήσεις</i>	<i>Έξοδα</i>	<i>Έσοδα</i>
Κανονική	----	----	----	----
Καλή	50 τόνοι	----	50x\$8,50 =\$425	----
Κακή	----	50 τόνοι	----	50x\$10 =\$500

Καθαρό εισόδημα (κέρδος) του εμπόρου όταν μια «κακή» χρονιά έπεται μιας «καλής»:

Έσοδα «κακής» χρονιάς μείον έξοδα «καλής» χρονιάς = \$500-\$425 = \$75

Καθαρό Εισόδημα του χωριού και της κάθε μιας από τις 10 οικογένειες

Χρονιά

Κανονική
Καλή

$100 \times \$10$ ο τόνος = **\$1000** → **\$100** ανά οικογένεια
 50 τόνοι που πωλούν στον έμπορο $\times \$8,50$ τον τόνο
+ 100 τόνοι που πωλούν στην αγορά $\times \$10$ τον τόνο
= $50 \times \$8,50 + 100 \times \$10 =$ **\$1425** → **\$142,5** ανά οικογένεια

Κακή

50 τόνοι $\times \$10$ τον τόνο = **$50 \times \$10 = \500** → **\$50** ανά οικογένεια

Καθαρό εισόδημα διετίας του χωριού όταν μια «κακή» χρονιά έπεται μιας «καλής»

Έσοδα «κακής» χρονιάς συν έσοδα «καλής» χρονιάς = $\$1425 + \$500 = \$1925$,
δηλαδή κατά μέσο όρο $\$192,50$ η οικογένεια για δύο χρόνια, ή $\$96,25$ ετησίως.

Δηλαδή κάτω του ετήσιου εισοδήματος (\$100) που είναι αναγκαίο για να αποφύγουν τον λιμό!

Δύο διαφορετικές «αφηγήσεις» για τον ρόλο του μεσαζοντα

1. Ένας κοινός καιροσκόπος που εγκληματεί εκμεταλλευόμενος απλούς ανθρώπους του μόχθου. Δεν παράγει τίποτα, κερδίζει όμως με αγοραπωλησίες που καταδικάζουν τους συνανθρώπους του (εκείνους που μοχθούν για να παραχθεί το σιτάρι) στην βιολογική και ηθική εξόντωση κάθε φορά που οι καιρικές συνθήκες στρέφονται εναντίον τους. Η πείνα τους, το κέρδος του.

2. Ο έμπορος δεν υποχρεώνει κανέναν να του πουλήσει σιτάρι. Βοηθάει το οικονομικό σύστημα να λειτουργήσει καλύτερα. Συνεισφέρει στην σταθερότητα τόσο της ποσότητας σιταριού που φτάνει στην κεντρική αγορά όσο και της τιμής του σιταριού. Η κοινωνική προσφορά του είναι η απόσβεση των «κραδασμών» που οφείλονται στον καιρό. Αφαιρεί την αβεβαιότητα από την ζωή των αρτοποιών και των καταναλωτών.

Δύο πολιτικές

- Από την Αφήγηση 1: Να του τεθεί ελάχιστη τιμή πώλησης ίση με \$12
- Από την Αφήγηση 2: Τίποτα!

Βασικό βιβλίο

Κάποτε τα οικονομικά ήταν τα επιστημονικά πεδία στα οποία διεξάγονταν οι πιο παθιασμένες συγκρούσεις μεταξύ αντιπάλων ιδεολογικών στρατών. Η ύψιστη μορφή πολιτικής αντιπαράθεσης. Οι εξισώσεις των οικονομολόγων αποτύπωναν εναλλακτικές απόψεις περί της καλής κατεύθυνσης καινουργίας. Τα μαθηματικά τους ήταν παθιασμένα. Η γεωμετρία τους έσταζε ιδεολογικό ενθουσιασμό.

Σήμερα, τίποτα δεν θυμίζει εκείνη την εποχή. Σήμερα τα οικονομικά απλώς κουράζουν. Τα εγκυρίδιά μας θυμίζουν οδηγίες χρήσης κάποιου λογισμικού πακέτου. Στους «αρχαίους» λημέ, εμείς μπορεί να διαφωνούμε μεταξύ μας, αλλά εσείς δεν είστε αρκετά ώριμοι για να μας ακούτε να τσακωνόμαστε. Μόλις τα εγκυρίδιά σας «νεράκι», και μετά ελάτε να συζητήσουμε. Δυστυχώς, λίγοι περνούν. Μας εγκαταλείπουν καθημερινά και μαζί, σπρεφόμενοι σε ψευτο-επιστήμες όπως το μάρκετινγκ, η διαφήμιση κλπ.

Η Πολιτική Οικονομία του Γιάννη Βαρουφάκη αποκαλύπτει να εμψυχώνει νέα πνοή στην διδαχή των οικονομικών. Να αναμοχλεύσει τα πάθη εξάγοντας την λογική. Να διδάξει την οικονομική θεωρία θέτοντάς την, από την πρώτη σελίδα, στο φως της κριτικής. Να ξεναγήσει τους αρχάριους στις άριστες ομορφιές του κόσμου των οικονομικών ιδεών. Να τους προστατεύσει από τα «αποσπασματικά» εγκυρίδια που, αγνώστους προοιστώντας ότι τα οικονομικά είναι μια σειρά λυγμένων προβλημάτων. Να χαράξει ένα μέσο δρόμο μεταξύ των τεχνικών δεξιοτήτων και της φιλοσοφικής προδιάθεσης της ψυχικής γεωμετρικής λογικής και του πολιτικού πάθους της μαθηματικής αποτύπωσης των θεωρημάτων και της συνεχούς αμφισβήτησης των αξιωμάτων τους της προσέγγισης στην εξήγηση των εμπειρικών «δεδομένων» και της αμφιβολίας για το τι είναι «δεδομένο». Το βιβλίο:

- Συννοεί την ουσία τού κάθε κλάδου της οικονομικής επιστήμης (π.χ. θεωρία κατανομής, αγορών, ευημερίας)
- Αφηγείται την ιστορική διαδρομή των τεχνικών
- Εξετάζει κριτικά τις φιλοσοφικές και πολιτικές διαστάσεις τους
- Μελετά τις επεκτάσεις αυτών των βασικών εννοιών στην θεωρία διεθνούς εμπορίου, παγκοσμιοποίησης, νομισματικής πολιτικής κλπ.
- Αναρωτιέται: Ποια είναι, τελικά, η σημασία της οικονομικής θεωρίας σήμερα; Γιατί η οικονομική επιστήμη περνάει τόσο μεγάλη κρίση;

Ο Γιάννης Βαρουφάκης διδάσκει οικονομικά θεωρία και πολιτική οικονομία στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παράλληλα διευθύνει το Διαδοχικό Πρόγραμμα στις Οικονομικές Επιστήμες UADPhilEcon. Έχει διδάξει στα πανεπιστήμια Essex, East Anglia, Cambridge, Sydney, Warwick, Louvain-la-Neuve. Το βιβλίο του περιλαμβάνει τους τίτλους: *Barro and Gordon* (Blackwell, 1991), *Foundations of Economics: A beginner's companion* (Routledge, 1998), *Game Theory: A critical text* (Routledge, 2004), από κοινού με τον Shaun Hargreaves-Heal, *Μικροοικονομικά Υποδείγματα Μερικής και Γενικής Ισορροπίας* (Ιωβάνης, 2005), από κοινού με τον Νίκο Θεοδόρη και Θεωρία Παπινίου. Η θεωρία που φιλοδοξεί να ενσωματώσει τις κοινωνικές επιστήμες (Gutenberg, 2007).

Φωτογραφία εξωφύλλου: ΑΝΝΑΗ ΣΤΡΑΤΟΥ

Πολιτική Οικονομία Γιάννης Βαρουφάκης

Πολιτική Οικονομία

Γιάννης Βαρουφάκης

Η οικονομική θεωρία στο φως της κριτικής

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Γιάννης Βαρουφάκης - Μάνος Κουντούρης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ:
Ε. Κοτταγιάννης - Αλ. Μαραβέλλου - Δ. Μήλιος - Μ. Παπαδόπου - Α. Σταμίλου - Α. Τερκεζής

G

G U T E N B E R G

Διδακτικά βοηθήματα

- Βαρουφάκης, Γ., *Πολιτική Οικονομία: Η οικονομική θεωρία στο φως της κριτικής*, Δαρδανός
- Heilbroner R., *Οι Φιλόσοφοι του Οικονομικού Κόσμου*, Κριτική
- [eclass](#)